

CAROLINE

AARHUS TEATER STUDIO · URPREMIERE 9. NOVEMBER 1985 · SKUESPIL AF DORRIT WILLUMSEN

Brigitte Bardot poserer for pressefotograferne

Uddrag: Skuespilkunst (1962) Teaterkritiker Frederik Schyberg

Udviklingen i skuespilkunsten som helhed i de sidste 2 århundreder er gået fra deklamation til fremstilling. Til ordkunsten kom kropskunsten, den legemlige veltalenhed. Så kom karakteriseringskunsten. Skuespilleren karakteriserede sin rolle først som type, dernæst som individualitet. På det tidlige stadium fortrinsvis den ydre karakterisering, derpå - på Schröders og Ifflands tid - i slutningen af 1700-tallet - den indre, det sjælelige billede.

I romantikkens tid blomstrede kraftgenierne, de store enere, de brillante solo-fremstillere, de indadvendte, ge-

nierne, og de udadvendte, virtuoserne. Med naturalismen opstod det, vi i dag forstår ved ensemblekunst - men stadig er teatret før noget andet skuespillerpersonlighedernes tumleplads. Det er måske trist, at det er sådan - men det *er* sådan. Publikum søger stadig og altid teatrene for at møde den enkelte magiske personlighed, der udtrykker deres drømme og udfylder deres fantasier og som de kan knytte deres personlige længsler til og få deres udtryksbehov tilfredsstillet af. Filmpublikummets stjernedyrkelse er en udløber heraf. Skuespillerdyrkelsen - hvorved mennesket i virkeligheden dyrker sig selv - er stadig den dybeste drivkraft i teatrets tiltrækning. Hermed hænger sammen den rolle, skuespillerne som privatpersoner kan spille for mange menneskers drømmeliv og fantasiverden. Også i den forstand bliver disse teatrets mænd og kvinder offentlige personer, genstand for en begejstret og ihærdig dyrkelse med blomster og breve, en dyrkelse i privatlivet ofte ud fra helt gale forudsætninger, der intet har med skuespillerens virkelige person at gøre, og forkerte, fantaserede forestillinger, der kan være tragiske eller parodiske - men giver det rigeste stof for en psykologisk vurdering og anledning til betragtninger over teaterverdenen som en skinverden, samtidig med at den udøver en samfundsfunktion som interessecentrum, som tumleplads for lidenskaber og som følelsesafleder. Også følelseslivet har og behøver sin prostitution.

Digt af P. J. Monrad

Brødre synger høit og frit,
Syng for Caroline,
Tænk hvor hun fortryllet tit
Med sin Sang og Mine,
Hun hvis Smil var Amors Baand!
Lad os aldrig glemme,
Hvad vi fik af Skiebns Haand,
Da hun skænktes Stemme.
Før skal Dovre blive Dal,
Dalen splitte Jorden;
Dag til Nat forandres skal,
Sønden blive Norden;
Ja! før skal vi bruge Sviig,
Taale Løgn og Smiger,
Walter! før vi glemme dig,
Hade Viin og Piger.

Digt i Stockholmsk avis 1781

Du, som fortryllet' Sielene,
Og tusindformet lod Dig see,
Hvis Smile, Vellyst, vore Hierter,
Hvis Lykke bød dem føle Smerter;
Du, ved hvis Taare vores flød,
I dag Dig Himlens Herre bød
For vores Klode Dig at vise,
Paa det den henrykt skulde prise
Den Almagt, som frembragte Dig.
O gid Du maae saa lykkelig,
Som dine Landsmænd ønske, blive!
Nyd alt hvad Himlens Gunst kan give!
Da fryde Dine Venner sig.
Lad dem ei længe savne Dig!

Iscenesættelse:	Scenografi:	Musik:
<i>Eyun Johannessen</i>	<i>Erik Söderberg</i>	<i>Fuzzy</i>

Medvirkende:

Caroline som 25-årig	<i>Merete Hegner</i>
Caroline som 17-årig	<i>Birgitte Simonsen</i>
Carolines mor	<i>Karen Wegener</i>
Lindgreen, Carolines stedfar ..	<i>Ole Wegener</i>
Walter, sanglærer og komponist på teatret	<i>Lars Junggreen</i>
Müller, violinist	<i>Peter Gilsfort</i>
Eickstedt, general	<i>Aksel Erhardsen</i>
Catharine, skuespillerinde	<i>Christine Hermansen</i>
En ældre herre	<i>Hellmuth N. Hindsbak</i>
1. soldat	<i>Klaus Tange</i>
2. soldat	<i>Hother Bøndorff</i>
1. unge skuespillerinde	<i>Katrine Kørvel Mørk</i>
2. unge skuespillerinde	<i>Charlotte Andrea Vagn Jensen</i>
Christian, ca. 12 år	<i>Palle Villesen</i>
Ferdinand, ca. 10 år	<i>Tue Waaben Lautrop</i>
En danselærer	<i>Jens Jacob Buskjær</i>

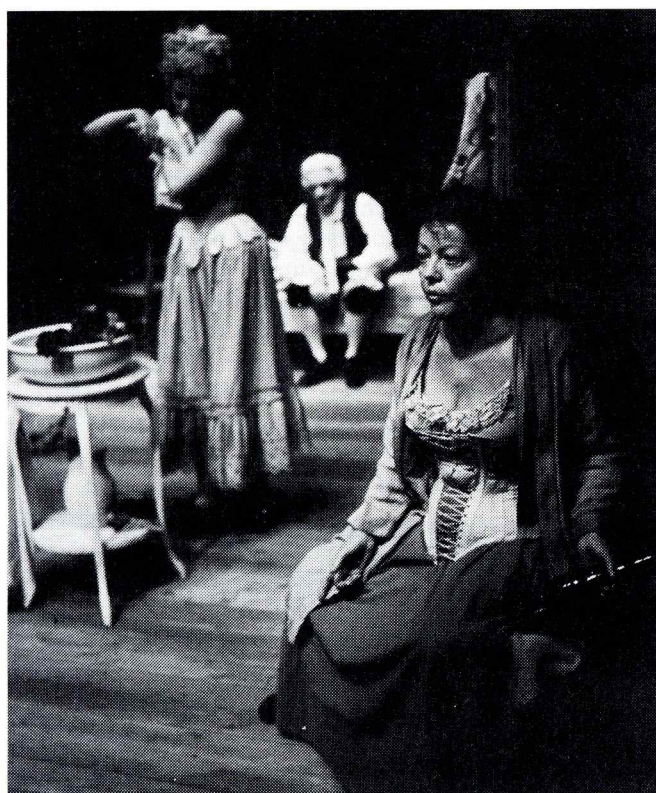
Opføres uden pause. Spilletid 1 time, 25 min.

Karen Wegener og Birgitte Simonsen samt Tue Waaben Lautrop og Palle Villesen

Birgitte Simonsen

Karen Wegener, bagved Birgitte Simonsen og Hellmuth Nygaard Hindsbak

Brev fra Caroline til teaterdirektionen

19. Februar 1770

Efter halv syvende Aars Tjeneste ved det Danske Theatrum mærker jeg at Arbejdet som Actrice tager meget til, og da den liden Gage, jeg har, bliver tillige utilstrækkelig for mig, ihenseende til min tiltagende Vækst, der udfordrer mere til Klæder og saa videre, saa det er mig umuligt nu og her efter at bestride det Højstfornødne med mindre mine Omstændigheder blive forbedrede, hvorfor jeg indflyer til Deres Excellence og de Høje og Højfornemme Herrer at De efter sædvanlige Naade og Deres bekjendte Retsindighed ville bevise mig den Naade og Godhed at forbedre min Gage med 2 rigsdaler Ugentlig. Saadan Naade og Godhed vil give mig Mod og Kræfter, at gøre mig mere og mere værdig til Deres Excellences og De øvrige Herrer Directeurers Naade. Da jeg i Haab at blive bønhørt henlever med største Underdanighed og Ydmyghed Deres Excellences Tjenerinde. «

Caroline Halle

Da Caroline Walters skriftsprog var mangelfuldt, er de her citerede breve tillempet nyere stavemåde. Citaterne er hentet fra »Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder (Robert Neiiendam, 1911).

Uddrag af brev fra Caroline i Stockholm til forfatteren K. L. Rahbek - omkr. 1822

»... Min længsel efter at endnu se mit elskede fødeland er stor; men haabet at endnu en gang at faa en permission paa en kort tid er al min trøst, og hvor lykkelig skal jeg da blive, naar jeg i deres selskab faar se de danske skuespil, se deres fremgang, høre deres dom og med glæde række kransen til mine gamle kammerater; thi Gud ved avindsyge inte findes i min sjæl. Jeg elsker min kunst over alt i Verden og skal det glæde mig at finde den i fuldkommenhed i det tempel, der jeg selv er opammet. Lev nu lykkelig og tro at jeg stedse anser det for en ære at ibland faa være erindret af dem. Hilse alle mine landsmænd som er saa god og paaminder sig Caroline; bed dem tro at uagtet jeg er i Sverige, er og bliver min hele sjæl dog dansk. Jeg har den ære at forblive til døden deres hengivne landsmandinde og tjenerinde. «

Caroline Müller

Uddrag: Kritiske Efterretninger om Den Kongelige danske Skueplads (C. Molbech, 1839)

Danmarks første teaterkritiker P. Rosenstand-Goiske skriver om Caroline Walter, 1778

... Denne for Thalia fødte Actrice, som uden al Modsigelse er i enhver Henseende den bedste, vor Skueplads eier, har i senere Tid forladt sine Soubrette-Roller (der altid vil blive hendes Triumph) og har, siden jeg holdt op med at criticere over Theatret, ikke allene paataget sig Fiskebeensskiørtet, men endog Cothurnen. I mine Tanker er denne Actrice ogsaa virkelig den eneste af hele Theatrets qvindelige Personale, som med Sandhed og afgjort Held kan spille i Tragoedien; dog maa jeg med alt det tilstaae, at det ikke er i den tragiske Rolle jeg helst vil se denne Thalias ægte og Yndlingsdatter. ... Men saa meget er imidlertid vist, at hun, med al den Klarhed og Styrke, som er i hendes Stemme, (hvilken maaskee vel kunde være noget ædlere, og vist var bleven det, dersom hun ikke i saa mange Aar havde spillet Soubrette-Rollerne) har hun for svagt et Bryst, til at kunne holde længe ud i Declamationen, hvilket jeg slutter deraf, at hun i alle lange Perioder saa ofte maae tage efter Veiret; og dette igjen gjør, at hun i Vers undertiden scanderer vel meget.

Det forekommer mig ligeledes, at hendes Ansigt, som hun bruger med stor Smag og megen Naturlighed, idet Hele har mere lystigt ved sig, end Alvorligt. ... Det synes mig at hendes Stilling i alle Roller, endog de tragiske, bliver noget uædel, derved, at hun ligger med Halsen og Hovedet noget for meget forover; ogsaa bruger hun den venstre Haand for meget; og endelig begaaer hun den Feil med Hænderne, at hun ved Armens Udstrækning huler dem, og ved at bevæge dem ind mod Kroppen, knytter dem. ...

Men med alt dette kan man dog ikke andet end ønske, at see hende i Tragoedien, hvori vi have saa lidet godt; om hun endog i Roller af det Slags ikke har sin høieste Styrke. Thi al Svulst og Affectation er fremmed for hende; ligesom Natur og Genie for Theatret i Almindelighed ere hende medfødte. ...

Lars Junggreen, Merete Hegner, Karen Wegener og Birgitte Simonsen

Merete Hegner

Merete Hegner

Peter Gilsfort

Lars Junggreen

Fra ægtemanden T. C. Walter til Caroline

Du, hvis Smil udgør min Lykke,
Du Naturens Mesterstykke,
Elsk mig, som jeg elsker dig!
Hvad kan mod min Lykke veie!
Dig, min bedste Ven! at eie,
Er alt, hvad jeg ønsker mig.

Sang fra ægtemanden C. F. Müller til Caroline

Min heele Siel for dig, Narcissa! brændte,
Du elskte mig, og jeg var lykkelig;
Jeg Himlens Gunst, dens milde Storhed kiendte,
Og sang dens Lov, fordi den skabte dig.
Jeg Guderne med Suk om dig bønfaller,
Men ach! de ei bønføre vil mit Raab!
Hvad Under, om min Sorg dem grumme kalder,
Som røve dig, og Hæld og Glimt af Haab?

Regi: Jan Bach og Find Møllegård Jensen
Suffli: Ingrid Gottschalck
Koreografi: Niels Anders Thorn
Lys: Peder Jacobsen
Violin: Anton Kontra
Sang: Solveig Lumholt
Lyd/lysass.: Lise Lauridsen og Per M. Eriksen
Belysningsmester: Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Scenemester: Kai Johansen
Malersal: Jens Anker Olsen
Skræddersal: Hanne Gissel
Mehmet Hilmi
Frisør: Joan Gylling
Rekvisitører: Viggo Bay og Steen Jonassen

Foto fra afsluttende prøver: Rolf Linder
Plakat: Steen Lock-Hansen
Programredaktion: Steen Mourier, Jørgen Heiner og
Kirsten Borberg
Tryk: Kannike Tryk, Århus
Produktionsleder: Jørn Walsøe
Overregissør: Max Hansen

Rettigheder: Dorrit Willumsen
Teaterchef: Jacob Kielland
Ur-premiere 9. november 1985
Opføres til 21. december 1985
Aarhus Teater Studio

Uddrag: Lommebog for Skuespilyndere (1788)

Forfatteren K. L. Rahbeks artikel om Caroline

»... Caroline Friderike Halle betraadde første Gang Skuepladsen i 1762. Hendes Alder og Størrelse indskrænkede hende nogen Tid til Barneroller. . . Efterhaanden begyndte hun at gaae over i Pernillefaget; og mødte da i Begyndelsen alle de Forfølgelser og Undertrykkelser, som fremspirende Genie saa sikkert kan vente sig af ældres skinsyge Hovmod. . .

Men hendes lette Sind overvandt alt, og en gammel Skuespiller har fortalt mig, at hun den første Aften, hun spillede Pernille i den Stundesløse, overlod sig saa meget til den elskværdige Overgivenhed, som hun siden saa meget fortryllede os med, at en ældre berømt Actrice, som var hendes første Ungdoms ærlige Veninde, fra sin Loge af, truede ad hende med Fingeren, for at advare hende, at sætte Grændser for den.

Nu bleve Tid til anden de fleste vigtige Soubretteroller hende overdragne, og med hvilket Held, med hvor meget Liv og Sandhed, hun udførte disse, det kunde jeg stadfæste med den dramatiske Journals Vidnesbyrd. . .

Caroline havde den løbende Tunge, det flygtige Øie . . . hun var overgiven, skalkagtig og naiv. . .

Caroline lod sig henrive af samme Aand, som besjælede hendes Digter; tabte hun et Sted noget af hans, gav hun ham ti Steder igjen noget af hendes.

. . . Syngespillet havde lært, at Carolines Værd ei var indskrænket til Soubretter; og hvad var naturligere, end at overdrage Elskerinderrollerne til en Skuespillerinde, hvis Øie var kierligt, hvis Tale var sød, som Harpers Klang.

. . . Nationens første Hoveder kappedes ogsaa om at hædre hende. . .

. . . man kan sige om hende: hun kunde overgaaes i hvert enkelt af hendes Fag; men ingen har været hende liig i dem alle samlet.

. . . den Henrykkelse hvormed Stockholm modtog hendes Alceste [Glucks opera], lærer mig at fæste Liid til den Overbeviisning, hendes sidste Vinter gav mig, at Walter kun behøvede at elske det Fag, for at glimre deri.

Et Uveir, som alt længe var draget sammen over Carolines Hoved, blev nu alt sortere og sortere. Man havde røvet hende Hoffets Bevaagenhed, man prøvede at skille hende ved Publici Yndest, eller i det mindste at presse, leie, og hverve et Pseudo-Publikum, der skulde mishandle hende. Det rygtedes, og man kappedes om at overtale Caroline, at Publikum ikke var uskiønsomt mod sin gamle Yndling. Tvende Gange fik hun betydelige Summer til Foræring, som vare sammenskudte i denne Hensigt. Sandhedens og Folkets Stemme var høi og frie til hendes Fordeel. . .

Venskab fører ikke min Pen, jeg har i min heele Levetid ikke talt Ord med Mad. Walter. Men Danmark vil ligesaa lidt komme til at eie en Caroline, som en Ewald igien. Vee den, der miskiendte, og syvfold vee den, der forfulgte dem. . . «

Øverst tv: Detalje af Jens Juel-maleri af Caroline Müller, 1791

Øverst th: Klaus Tunge, Birgitte Simonsen og Hother Bøndorff

I midten: Merete Hegner

Nederst: Aksel Erhardsen, Birgitte Simonsen, Christine Hermansen og Katrine Kørvel Mørk

Uddrag: Skuespillerens sociale stilling (1954) Teaterhistorikeren Torben Krogh

Efter at komediehuset i 1770 af magistraten var overdraget til kongen, betragtede man nærmest skuespillerne som noget i retning af kongelige lakajer, som i tilfælde af grove-

re forseelser typisk nok kunde dikteres fængselsstraf i det berygtede »Blaa Taarn« ved Langebro, en bygning, der var rejst af Chr. V som hofarrest. Mod slutningen af det 18. aarh. begyndte synet paa skuespilkunsten og dens udøvere dog at ændre sig ikke saa lidt. Vi befinder os nu i »de skønne Følelsers Tid«, hvor man først og fremmest forlangte, at dyden skulde prædikes fra scenen, saaledes som vi kender det fra det sentimentale borgerlige drama, hvor der udgydes saa mange ædle taarer. Den nye aand fik en ivrig talsmand i den unge K. L. Rahbek, der i sit dramaturgiske værk, »Breve fra en gammel Skuespiller til hans Søn«, som han skrev som 18-aarig, atter og atter fremhæver, at skuespillerens første pligt mod sig selv og sin kunst er den at være dydig. Han hæver sig næsten til patos, naar han forklarer, at skuepladsen først og fremmest bør være en sædernes skole og skuespillerne »værdige og duelige Sædelærere«. Det er nødvendigt, at deres moralske vandel er ren og pletfri, for »den, der vil spille vel, maa selv være god«. Ja, han gaar endog saa vidt, at han paastaar, at kun den dydige skuespillerinde formaar at fremstille en kokotte paa den helt rigtige og sandfærdige maade. Denne tendens undlod dog ikke at sætte sine spor paa livet i og omkring teatret, bl.a. træffer vi nu blandt det alt andet end dydsirede personale et virkeligt pletfrit ægteskab, nemlig ægteparret Rosing. De havde mange børn, som de opdrog smukt, og hele udviklingen gaar da ogsaa i denne borgerlighedens tidsalder henimod, at skuespilleren kan begynde at føle sig som et almindeligt anerkendt medlem af samfundet. I den første halvdel af det 19. aarh. styrkedes hans position end yderligere. Den brave patriot H. C. Knudsen var den første danske skuespiller, der blev dekoreret af kongen. Først fik han Guldmedaillen »Pro Meritis« og derefter Dannebrogsmændenes Hæderstegn til tak for den store indsats, han havde gjort i 1801 og 1807 ved at synge patriotiske sang og derved indsamlede betydelige beløb, som skænkedes til saarede og efterladte.

